

فقه مقارن و دنیای جدید

دنیای کنونی و پیدایش مسائل مختلف، اقتضائات جدیدی را برای فقها و دولت‌های اسلامی رقم زده است که یکی از ضروری‌ترین این اقتضائات، حرکت از فقه فردی به فقه اجتماعی می‌باشد و در زمان تشکیل دولت اسلامی و وجود مجلس قانون‌گذاری، نیاز به حقوق فردی و اجتماعی بیشتر احساس می‌شود؛ البته در کنار قوه تقنین، وجود نهادهای اجرائی که بتوانند مجری قوانین باشد، از ضروری‌ترین اجزای یک دولت است. از گذشته‌های دور، حاکمیت‌های قوی به این دو عنصر توجه ویژه‌ای داشته‌اند، ولی امروزه نیاز به آنها بیشتر احساس می‌شود.

یکی دیگر از نیازهای جهان اسلام، فقه مقارن می‌باشد. فقه مقارن یعنی عرصه تضارب فتاوا و آرایش حضور آنان، برای انتخاب برتر. فقه مقارن در گذشته به خلافت، فقه‌الخلافت و علم‌الخلافت موسوم بوده و امروزه به فقه تطبیقی، فقه مقایسه‌ای و فقه مقارن تعبیر می‌شود. بدون شک، فقه اجتماعی و مقارن بدون تضارب آرای اندیشمندان و فقه‌های اسلامی ممکن نمی‌گردد. گفتگو و استفاده از خرد جمعی، یکی از لوازم ضروری جهان اسلام است. امروزه بیش از هر زمان دیگر، رجوع به منابع اصیل اسلامی، قرآن و احادیث اهل بیت پیامبر(ص)، اصحاب و تابعین آن حضرت احساس می‌شود و در این راستا، روش اجتهادی فقه‌های بزرگ اسلامی می‌تواند چراغ این راه سترگ باشد. فقه مقارن و همزیستی مسلمانان، یکی از مهمترین دغدغه‌های علمای روشن‌اندیش جهان اسلام می‌باشد. در این مسیر و با تأسی به قرآن کریم، فرض نخست را به رسمیت شناختن فهم‌های متفاوت و اختلاف‌نظرهای گوناگون در فضای اخوت اسلامی گذاشته‌اند. خداوند متعال نیز این حقیقت را در قرآن کریم، بدین گونه بیان فرموده است:

«یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرهکم عندالله اتقیکم»

(حجرات، ۱۳)

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و در گروه‌ها و تیره‌های بزرگ و کوچک جای دادیم تا یکدیگر را

بشناسید؛ همانا گرامی‌ترین شما نزد خدا، با تقوی‌ترین شما است.»

به گفته علامه طباطبایی در تفسیر این آیه «مفسران گفته‌اند: آیه شریفه در مقام بیان این مطلب است که ریشه

تفاخر به انساب را بزند. بنابراین مراد از جمله «من ذکر و انثی» آدم و حوا خواهد بود و معنای آیه چنین می‌-

شود: ما شما مردم را از یک پدر و یک مادر آفریدیم. همه شما از آن دو تن منتشر شده‌اید. چه سفیدتان و چه سیاه‌تان، چه عرب‌تان و چه عجم‌تان و ما شما را به صورت شعبه‌ها و قبیله‌های مختلف قرار دادیم نه برای این- که طایفه‌ای از شما بر سایرین برتری و کرامت داشته باشد، بلکه صرفاً برای این‌که یکدیگر را بشناسید و امور اجتماعات و مواصلات و معاملات‌تان بهتر انجام گیرد.»

از بین بردن تفاوت‌ها و تبعیض‌های نژادی و آمیزش فرهنگ‌ها در راستای آموزه‌های اسلامی است که در قرآن و روایات به شدت به آن پرداخته شده است.

فرض دوم، که به شدت بعد از به رسمیت شناختن اختلاف‌نظرهای فقها، دارای اهمیت می‌باشد، روش کنار آمدن با این اختلاف‌افق‌ها در زمینه‌ی فقه اسلامی است. روش‌شناسی این اجتهاد دارای مقدمات و پیش‌فرض‌های مختلفی می‌باشد که متفکرین جهان اسلام باید به آنها توجه داشته باشند. بدون شک، تجارب ارزشمند پیامبر(ص) و در مرتبه‌ی دیگر، تجربه‌های بشر امروزی در جوامع چندفرهنگی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، ولی شاید با مطالعات عمیق و پژوهش گسترده در شیوه حکومت‌داری پیامبر(ص) بتوان به اصول زیست مسلمانی پی برد. امروزه جهان اسلام نیاز به امکانات جدید و پیشرفته‌تری جهت رسیدن به امتزاج‌افق‌های فقهی، کلامی، فلسفی و سیاسی اجتماعی دارد. این تمزیج‌افق‌ها بدون گفتگوی جمعی میسر نمی‌گردد. عنصر گفتگو نیز به عنوان اصلی قرآنی و شیوه‌ی اصولی پیامبر دارای جایگاه عمده‌ای می‌باشد و البته ذخیره و سنت تاریخی اندیشمندان دنیای اسلام نیز در این زمینه باید مورد توجه دقیق قرار گیرد.

بدون شک تمدن بشری از تمدن اسلامی بهره‌های فراوانی گرفته است، ولی مع‌الاسف؛ کشورهای اسلامی با منابع گسترده فکری و انسانی و طبیعی که در اختیار دارند، در وضع مطلوبی بسر نمی‌برند. عقل جهان اسلام نیاز به تولدی دوباره و استفاده از انرژی و استعداد‌های بالقوه خود است. انقلاب اسلامی ایران با این نگرش در جهان اسلام متولد شد و توانست نسیمی از عنصر صلح و گفتگو را در جهان اسلام به حرکت درآورد. این انقلاب با گام نهادن در مسیر نورانی اسلام، حرکت خود را شروع کرد و در این مسیر توانست از موانع صعب‌العبوری گذر کند و نتیجه کار را به بیداری اسلامی و مسلمانان بکشاند. اما به یقین، این مسیر با نگرش جدید امام راحل(ره) و مقام معظم رهبری(مدظله‌العالی) همواره با دشمنی‌هایی روبرو بوده و خواهد بود.

با توجه به مطالب بیان شده، اندیشمندان مسلمان با تجهیز اندیشه خود و بالابردن سعه صدر و آستانه تحمل خود می‌توانند راه را بر دشمنان خود مسدود نمایند. همچنین نیاز به تفسیر متقن و جدید از اسلام و امتزاج افق‌های فقهی مسلمانان در زمینه اخوت اسلامی از ضروری‌ترین مواردی است که باید به طور جدی به آن پرداخته شود.

فصلنامه حبل المتین و دست اندرکاران آن در راستای اهداف فوق، با همکاری برادران شیعه و اهل سنت کشور زمینه این گفتگوهای فقهی فراهم آورده‌اند و به سهم خود، قصد دارند که به رسالت الهی خود عمل نمایند. شماره پیش‌رو، گوشه‌ای از این تلاش‌های مورد نیاز مسلمانان است که به یقین نیاز به ارشادها و پیشنهادهای برادران اندیشمند می‌باشد. امید است در شماره‌های آتی، دست اندرکاران فصلنامه در دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس اهل سنت را بی بهره نگذارید تا ان شاء الله، مسیر پیشرفت و صلح هموار و اسلام به عنوان یک مکتب الگو به جهانیان معرفی گردد.